
NOSTALJİ / NOSTALGIA

Târîh-i Felsefe Dersleri*

MEHMED ALİ AYNİ

Hazırlayan

İLYAS ALTUNER*

Târîh-i Felsefe

Târîh-i felsefenin mevzûu, akl-ı insânînin ve âlem-i cismânî ve rûhânînin ahvâline habîr olmak üzere edvâr-ı muhtelifede vukû' bulan akdâmât ve teşebbüsâtdan ibâretidir. Bu hâlde birbirini ta'kîb eden iftirâzât-ı azîmenin târihi demektir.

Vâkıâ fikirler tahavvül ediyor, evvelâ doğuyorlar, zaîf ve karışık bir sûrette ifâde olunuyorlar, sonra tevessü'le zirve-i ikbâlâ erişiyorlar, nihâyet ihtiyârlayıb kuvvetden daha ziyâde düşüyorlar ve âkıbet ortadan kalkıyorlar.

Esâret fikri, âlemi i'dâd ile izâh fikri, insânların hürriyet ve müsâvâtına âid fikirler hep bu tahavvülâta uğraşlardır. Binâen aleyh fikirlerin bir hayâtı ve bir târihi vardır.

Târîh-i Felsefenin Fâidesi

Bu târih evvelâ bizâtihi iltifâta şâyândır. Evvelâ diğeri bir devrin tefekkürâtını görmek ve en basit fikirler tenemmüv etmek için ne kadar zamâna muhtâc olduklarını tebyîn eylemek merâkî dâimîdir. Fakat bu târihin ehemmiyet-i mahsûsası tedkikât-ı saîre-

* *Dâru'l-Fünûn Târîh-i Felsefe Dersleri*, haz. Hamid Sa'dî, İstanbul: Matbaa-i Amire, 1330, ss. 2-6.

* Arş. Gör. | Iğdır Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü

ye (...) hizmetler sebebiyledir. Târîh-i felsefe, evvelâ târîhin kendisine hizmet eder zirâ bir devrin efkârına vukûf bir ânda vukua gelmekte bulunan hâdisâtın izâhı için elzemdir.

Târîh-i efkâr bir kavmin ve bir asrın edebiyât ve mezhebini dahî anlatır. Ve'l-hâsıl bu târîh, felsefenin kendisi için de elzemdir. Zirâ eslâfın keşf ettiği hakâyık bize saklayıp isâl eder. Bir de, bu misâl ile tutacağımız yolların nereye mevsil olacağını göstererek onların düştükleri hatâlardan bizi esirger. Nihâyet birbirini veliyen zuhûr ve tenemmüv eden mesâlik sırasında akl-ı insânînin hangi kânûnlara teb'an hareket ettiğini bize gösterir. Şu sûretle bu kânûnların şahs-ı vâhidin aklında değil "belki dâimâ büyüyen, insân-ı vâhid (...) tenemmüv eyliyen hey'et-i ictimâiye-i beşeriye"de olduklarını görürüz.

Târîb-i Felsefenin Nebci - Menhec-i Takdîmi

Her meslekin hangi seneye âid olduğunu söyleyerek mesâlik-i sâire ile bulunabileceği münâsebetden bahs etmez. Menhec mantıkî felsefe i'tibârîyle müşâbih-i mesâliki toplar. Onların mensûb oldukları senelere bakmaksızın münâsebât-ı mantıkîlerine nazaran serd ve izâh eyler. Buna binâen Cousin bir tasnîf-i mâhîrânesinde, felsefenin her vakit mesâlik-i cismâniye ile başladığını ve bunun mukâbili olan mesâlik-i rûhâniyenin muahhîran zuhûr ettiğini iddiâ etmişti. Zirâ insânlar bidâyetde ancak havâsse i'timâd eder. Bu iki tarz mesâlikin muârazası şübheyi, lâ edrîliği doğurmuş, fakat ihtiyâc-ı i'tikâd ile tasarruf da etmişti.

Daha sonra i'tikâdât-ı müsbeteye rağbet olunmuş ve sansualizm yeniden başlamıştır. Bu ihtârâtın sıdkına rağmen târîhde mantık-ı mücrreden hazer etmelidir. İki menheci birleştirmeli, edvâr-ı sinîni pek ziyâde nazar-ı i'tibâr ve hesâba almalı, bununla berâber devr-i vâhidin nazariyâtını aralarındaki tabîî karâbetlere nazaran birbirlerine yaklaştırmalıdır.

Târîb-i Felsefenin Taksîmi

Târîh-i felsefenin taksîmâtı, târîh-i beşeriyetin taksîmât-ı azîmesine mutâbıktır. Felsefenin ilk tohumları şark akvâmının dinlerinde bulunuyor. Felsefe üç büyük devre ayrılıyor. Birincisi

felsefe-i kadîmdir ki bi'l-hâssa Yûnânda terakkî etmiş, müteâkiben Roma memâlikine yayılmışdır; ikinci devir kurûn-ı vustâ felsefesidir ki garbda Skolastikden ibâretedir. Üçüncü devir on yedinci asırda Bacon ve Descartes ile başlamış olan felsefe-i cedîdedir.

Felsefe-i Şarkıye

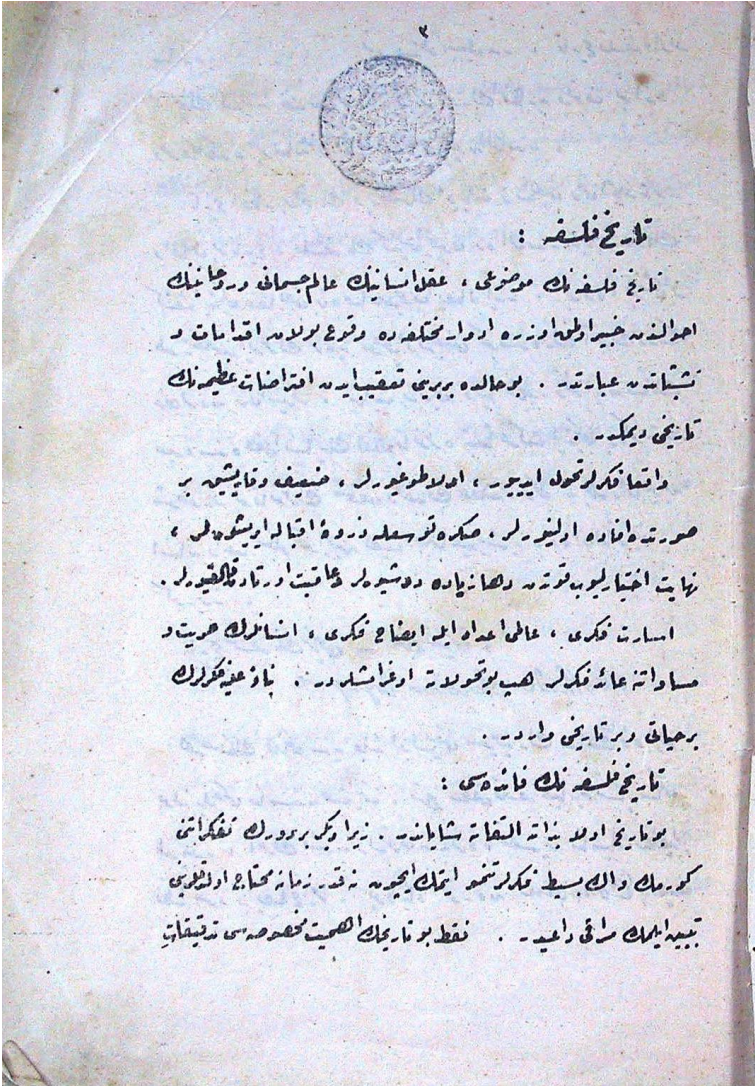
Felsefe-i şarkıyenin birinci menbaı Hindistân'dır. Hindistân'daki dinlerden en büyüğü ve eskisi Brahman mezhebidir ki bunların mukaddes kitâblarına Veda denir. Bu mezheb vahdet-i vücûdu ya'nî Allâh Teâlâ ile âlemin bir şey olduğunu ta'lîm eder, insânların şedîden ayrı sınıflara taksîm eyler.

İkinci dîn Buda mezhebidir ki Brahmân mezhebinin ta'dîlinden ibâretedir, Buda mezhebi insânların müsâvâtını ve şefkatini ta'lîm ve tavsiye eyler.

İklîm-i Pers'de Zerdüş'tün dîni vardı ki âlemin biri fâil-i hayr, diğeri fâil-i şer olmak üzere iki ilâh tarafından idâre olunduğunu ta'lîm etmişdi. Fâil-i hayra Yezdân, fâil-i şerre Ehrimen derlerdi. Zerdüş'tün kitâbı "Zend" olub onun şerhi "Avesta"dır. Yezdân ve Ehrimen dâimî bir münâkaşa ve mücâdelede olub nihâyet Yezdân galebe edecektir.

Çin'de Konfüçyüs ve Mençiyus mezhepleri hâlâ câridir. Bu mezheblerin nazar-ı dikkat ve ehemmiyet almağa lâayk olan hürmetleri fezâil-i beytiyeye âriyet ve ocağa muhabbeti ta'lîm var eylesidir.

Filistîn'de ise Hazret-i Mûsâ aleyhi's-selâmın şerîati teessüs etmişdi ki Allâh Teâlânın tevhîdi üzerine mübeyyendir.

تاریخ فلسفه :

تاریخ فلسفه نیک موضوعی ، عقل انسانیک عالم جسدانی در مقابل
احوالند خیرالطوبه اوزره اروار تحلیفه ره وقوع برنده اقدامات و
تشیقاته عبارتند . برحاله بربرین تمقیباته افتراضات عظیمه نیک
تاریخی دیکند .

واقعا فکر تحوله ایچوره ، اولوطوغیرلر ، ضعیف و قاییشیه بر
صورتده افاده اولینورلر ، حکمه توسطه ذروه اقبال ایریشورلر ،
زیات اختیار یوب قوتده دهانزاده دوشورلر عقابت اورتاقلیقورلر .
اسارت فکری ، عالی اعداد اولر ایضاح فکری ، انسانلرک هویت و
مسواتنه عمارت فکدرک لیب برقولده اوزراندور . ناولعیه فکدرلرک
برحیاق بر تاریخی وارد .

تاریخ فلسفه نیک فایده سی :

بر تاریخی اولد بیانه التفاته شیادند . زیرا اولرک بروردک تفکراتی
کومک دالک بسط فکدرتشمه ایملرک ایچوره نه قدر زمانه مضار اولتوربری
تبییه ایملرک ساقی داعیده . فقط بر تاریخیک الکویت منحصره سی نه شیقاته